

εγ'.

Αλλὰ καὶ περὶ τοῦ Διὸς ώς αύτως ἡμῖν δοκεῖ ὅτε καθ' ὅσον ἀν τις ἐπὶ πλέον τοῦ παρελθόντος χρόνου ἐπανίη, τόσῳ μᾶλλον τὴν τοῦ Διὸς ἴδεαν καθολικωτέραν ἀνευρίσκει.

Ο μὲν οὖν σοφὸς Πενᾶν ἐν τῇ παγκάλῃ «Ιστορίᾳ τῶν Σημιτικῶν γλωσσῶν» μόνη τῇ Σημιτικῇ φυλῇ ως ἀρχῆθεν φύσει προσήκουσαν τὴν Μονοθεῖαν προσνέμει (Τ. Α. σ. 5 κ.φ.ξ.—πρβ. καὶ «Μελέτας Θρησκευτικὰς» σ. 273. — καὶ πολλαχοῦ τῶν καλλίστων αὐτοῦ συγγραμμάτων)· τῆς δὲ Ἰνδοευρωπαϊκῆς φυλῆς κυριώτατου γνώρισμα τὴν Πολυθείαν εἶναι λέγει. — Παραπλησίως δὲ τῷ Πενᾶνι ἀποφαίνεται περὶ Ἀράβων (φύλου Σημιτικοῦ, ως τοῖς Ἑλλήνων παισὶν ἔρμηνεῦσαι) καὶ ὁ σοφὸς Σπρεγγέριος, ὡδέ πως λέγων· Εἰ καὶ φῦλά τινα Ἀραβικὰ τὸν Ἡλιον καὶ τὸν Σείριον θεοὺς εἶναι ἐνόμιζον, καθόλου μέντοι εἰπεῖν, ἡ τῶν Ἀράβων πολυθεία ἐν τούτῳ μάλιστα ἥν· Ἀλλὰ ἡ γὰρ τῷ Θεῷ τῶν κόσμων πνεύματα, Γίννη περιπολοῦντα προσένεμον, ὡν ως περ Σάγχ (Σέχης) ἥγεῖτο, ταῦτα δὲ τὰ πνεύματα προσάται καὶ γενέθλιοι θεοὶ ἦσαν. ἐπεὶ δὲ τοῖς ἀνθρώποις μᾶλλον ἐπλησίαζον ἡ αὐτὸς ὁ Θεὸς τῶν κόσμων, σχεδόν τι αὐτὰ μόνα τιμῆς τε καὶ λατρείας παρ' Ἀραψιν ἤξιοντο. Ἀλλ' οἱ Ἀραβεῖς, ως περ πάντα τὰ ἀπαίδευτα καὶ οὕπω ἡμερα ἔθνη σύμβολα χειροποίητα ἡ αὐτόματα προσεκύνουν. ταῦτα δὲ τὰ χειροποίητα τὸν αὐτὸν που λόγον πρὸς τὰ πνεύματ' ἐκεῖνα εἶχεν, ὅνπερ τὰ λείψανα καὶ εἰκονίσματα τῶν καθολικῶν πρὸς τοὺς ἀγίους· παρὰ μὲν γὰρ τοῖς σοφωτέροις σύμβολα ἥν ἀπλᾶ, παρὰ δὲ τοῖς ἀπλουστέροις ὅντα μπερφυσικὰ καὶ ὅλως θείαν ἔχοντα δύναμιν.» Διὸς οὐκ ἀν ἔχοι τις εἰπεῖν ὅτι οἱ Ἀρα-

Θεού πολύθεοι ήσαν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ κυρίως ἔνα θεόν
ὑπέρτατον τὸν Ἀλλὰχ ἐπρέσβευον, τῶν πνευμάτων ἐ-
κείνων προϊστάμενον. ἔπιθι «βίον καὶ διδαχὴν τοῦ Μο-
Χαμμᾶδ», Τ. Α. σ. 15, κ. φ. ξ.— Ὁ δὲ σοφὸς Στεγνθά-
λιος ἐν τῷ ἀξιολογωτάτῳ πονήματι, τοιάνδε που ἐπι-
γραφὴν ἔχοντι «κυριώτατοι χαρακτῆρες τῶν τῆς γλώσ-
σης τύπων» (σ. 242.), λέγει ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰσραη-
λῖται πολύθεοι ήσαν τὸ πρῶτον. Καὶ ὁ σοφὸς Κούνιος
ἐν τῇ θαυμασίᾳ πραγματείᾳ περὶ τῆς τοῦ πυρὸς κατα-
πτώσεως καὶ τοῦ θείου ποτοῦ (σ. 3.) ἀποφαίνεται ὅτι
πάντα τὰ Ἰνδοευρωπαϊκὰ φῦλα τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα καὶ
κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἔχοντα, πολύθεα ήν. Τὴν
αὐτὴν δὲ γνώμην ἔσικε καὶ ὁ σοφὸς Οὐεβέριος ἔχειν ἐν
τῇ ἱστορίᾳ τῆς τῶν Ἰνδῶν φιλολογίας (σ. 4.).— Ἀλλ' ὁ
σοφὸς Κοιππένιος ἐν τῷ περὶ τῆς θρησκείας τοῦ Βούδδα
ἔνα θεόν φησι κατ' ἀρχὴν τὸ ἀνθρώπειον πᾶν ἐγνωκέναι,
τὸ δὲ Ἰνδογερμανικὸν φῦλον τὸν αἰγλήντα οὐρανὸν καὶ
τὸ ἐν οὐρανῷ φῶς πρῶτον Θεὸν πρεσβεῦσαι (Τ.Α. σ. 3.),
σοφώτατα λέγων, ὡςπερ καὶ ὁ περίπυστος Λάσσην ἐν
τῇ Ἰνδικῇ ἀρχαιολογίᾳ (Τ. Α. σ. 756.) ἴκανῶς ὑπο-
δείκνυσι. Τούτου οὖν ἔνεκεν καὶ τὴν τοῦ Διὸς ἰδέαν καθ'
ὅσον εἰς τοὺς παλαιτάτους χρόνους προςαναβαίνομεν
κατὰ τοσοῦτον καθολικωτέραν εὑρίσκομεν, ὡς ὁ σοφὸς
Οὐέλκερος λέγει (α). Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ φησὶν ὁ

(α) Θεολογίας Ἑλληνικῆς, Τ. Αον., σ. 180. Ἀλλ' οὐκ ἀν ἔ-
χοιμεν, ὡς ἐγῶμαι, τοῦτον τὸν ἔνα φυσικὸν θεόν ήτοι τὸ
Φῶς τῇ ὅπως δήποτε ἡθικῇ ἰδέᾳ τῆς Είμαρμένης ἢ Μοίρας συγ-
χέαι. τὸ γάρ δέον εἶναι καὶ γέγνεσθαι οὐ τῇ
πρώτῃ τῆς συνασθήσεως διεχύσει σύγχρονον ήμετε; γε εἶναι

χ'.

Οὐέλκερος ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων διάνοια ἐν τοῖς Ὁμήρος ἔπεσιν τοὺς Θεοὺς ἐν Ὀλύμπῳ ἐκ νέου ἀλλήλοις συνήρμοσε καὶ τρόπον τινὰ ἐνότητ' αὐτῶν ἀπέδειξεν, ὅπερ πάντως τῇ πρόσθεν λεχθείσῃ γνώμῃ τοῦ σοφοῦ Σελλερίου οὐκ δλίγον ἐπικουρεῖ, εἰπόντος ὅτε φύσει πώς τὸ ἔλληνικὸν τὸ καθόλου καὶ τὴν μονάδα ἐζήτει. Ἄλλα μέντοι τολμητέον καὶ τάδε.

Φιλεῖ γάρ πώς, φαμεν, τὸ ἀνθρώπειον κατ' ἀναλογίαν ἢ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ παρόντα συναισθάνεσθαι τε καὶ συνεικάζειν τά τε αἴδια καὶ τὰ μέλλοντα, τά τε θεῖα καὶ τὰνθρώπεια. Καὶ γάρ οἱ τὰς ἥλιοκαεῖς τῆς Ἰνδικῆς πεδιάδας οἴκοῦντες, πόρρωθεν τὰς τοῦ Ἡμιώδοῦ νιφαργεῖς χορυφὰς χρυσανταυγῇ παιζούσας παίγνια πρὸς τὰς τοῦ Φοίβου ἀκτῖνας ὄρῶντες, τὸν δὲ ψυχεινὸν ἀνεμον ἀπὸ τοῦ αἰθρηγενέτου Βορρᾶ πνέοντα προσδεχόμενοι, πρὸς Βορρᾶν τῶν τε Θεῶν καὶ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν τὰ ἐνδιαιτήματα ἐποίησαν· τὴν δὲ τοῦ θανάτου χώραν πρὸς

ἥγούμεθα, ἀλλὰ καὶ πολλῷ ὕστερον. καὶ ὡς ἀν σαφῶς τὴν ἥμετέραν δόξαν τούτου πέρι διατυπώσωμεν, ὡδε ᾧητέον· δτε πρεσβυτάτην μὲν πασῶν ἔκφανσιν τῆς θρησκευτικῆς συναισθήσεως παρὰ τῇ Ἰνδοευρωπαϊκῇ φυλῇ ταυτηνὶ φαμεν τὴν φυσικὴν μονοθεῖαν γεγονέναι· μέσην δὲ τῷ χρόνῳ τὴν διὰ τῆς Είμαρμένης, ὡς φυσικῆς μὲν τὸ πρῶτον ἀνάγκης δεσμοῖς ἀδαμαντίνοις τὰ ὄντα πάντ' ἀλλήλοις συνειροῦσης, πολλῷ δ' ὕμερον κατὰ σμικρὸν ἀεὶ ἐπὶ τὸ ἥθικώτερον τελειωθείσης· τρίτην δὲ τῷ χρόνῳ φαμὲν, οἷαν περ τὴν παλαιτάτην παρὰ τοῖς Ἕλλησι τοῦ Διὸς ἴδεαν (ὧςπερ τὴν τοῦ Ἰνδρα παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς) πρεσβυτέραν τε τοῦ Ὀμηρικοῦ Διὸς οὕσαν καὶ, ὡς εἰκός, καθολικωτέραν. ἀλλὰ τούτων γε πέρι τὰ δέοντα εἰςαῦθις ἐν τόπῳ οἰκειοτέρῳ.

μεσημβρίαν, ἐξ ής γε τὸ καῦμα καὶ οἱ τυφῶνες καὶ αἱ λαίλαπες εἰς τὴν ἔχυτῶν ἐνέβαλλον. Τό τε Ζενδικὸν καλούμενον φῦλον ἐπὶ τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν τῆς πρωτογενοῦς χώρας ('Αἰρυανέμ—Βαέρ'ό) ἐπὶ τοῦ ὄρους Χαρᾶ Βερεζαϊτὶ τὸ ἐνδιαιτημα τοῦ Ὡρομάζου (Πλάτ. 'Αλκ. Α. σ. 121.), Ἀχουραμάσδα, τοῦ τῶν ἀγαθῶν δοτήρος ἐτίθεσαν πρὸς δὲ δυσμὰς τε καὶ Βορρᾶν τὸ Βασίλειον τοῦ Ἀριμᾶνος, Ἀνγραμαῖνγοὺς, τοῦ κακόφρακος, κακὸν ἐν φρεσὶ τολυπεύοντος, ὃς πᾶν κακὸν συμπάσῃ τῇ φύσει καὶ τῷ ἀνθρώπῳ προξενεῖ καὶ τῷ ἀγαθοδαιμονὶ ὅλως ἀντιφέρεται, ἐκ τῆς ἀγρίας φύσεως καὶ οὗτοι τῶν τόπων καὶ τῶν ἐνοικούντων ἀγρίων νομάδων τὴν εἰκόνα παρειληφότες.

'Ωςαύτως δ' αὖ τις εἶποι καὶ περὶ τῶν Αἰγυπτίων (Λεψίου Χρονολ. σ. 61.) καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Λιβυκοῦ ὄρους τὴν σφετέραν χώραν κῆπον τερπνότατον καὶ ἀνθρώπων ἐνδιαιτημα δλβίων ὄρῶντες, πρὸς δυσμὰς δ' εὐθὺς πυρίνης ψάμμου ἀτρύγετον Ὁκεανὸν, τὸν δ' ἥλιον ὑπὸ ψάμμου νεφῶν πυρίχρουν δυόμενον, ἐδόξασαν, ὡς εἰκός, καὶ τὸν Αἴδην πρὸς δυσμὰς εἶναι, ἔνθα ὁ "Οσιρις ἐπὶ θρόνου καθήμενος, στολὴν νεκροῦ (Μουμίας) ἡμφιεσμένος, τὰς προερχομένας τῶν θυησκόντων ψυχὰς διεκάζει (ἐπιθετὴν περὶ τῶν νεκρῶν βίβλον τῶν Αἰγυπτίων, προοίμ. Λεψ.).

Τί δὲ καὶ περὶ τοῦ παρ' "Ελλησιν ἐνδιαιτήματος τῶν μακάρων Θεῶν, τοῦ Ὄλύμπου; πότερα κομίσαντες οἱ "Ελληνες μεθ' ἔχυτῶν ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν ιδέαν ταύτην ὡς ἱερὰν παράδοσιν, ἐζήτησαν ἐν Ἑλλάδι τὸ ὑψίστον πρὸς Βορρᾶν (α) ὄρος ἵνα τὰ ἐνδιαιτήματα τῶν θεῶν τῇ

(α) 'Ο περίπυστος Ἰγδολόγος Λάσσην τοὺς Ἰνδούς φησιν δτ

κε'.

διανοίᾳ ἴδρυσεται ἡ καὶ ἄνευ τοιαύτης παραδόσεως, τῇ
δ' ἔαυτῶν συναισθήσει ἐπόμενοι τοῖς καλλίστοις καὶ
ἀγνοτάτοις τὸν κάλλιστον καὶ ἀβατώτατον χῶρον ὡς
ἐνδιαίτημα, ἔνθα ἀν ἀφίκοιντο, προσένεμον; — ταῦτα
μὲν οὖν φαίη τις ἀν πάντως παραδόσεις παμπάλαιας
εἶναι, αἴπινες ἐκ τῆς ἴνδοευρωπαϊκῆς μάλιστα συναισθή-
σεως καὶ φαντασίας προηλθον. Διαστέλλονται μέντοι
ἐναργῶς τῶν ἐν Ἑλλάδι ὅπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ποιη-
θέντων. Εἰ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ παρ' Ἑλλησιν Ὀλύμπου οἱ
θεοὶ ἀλλήλοις συνερχόμενοι, παραπλήσιον ἀνθρώποις
βίον διάγουσι, καθόλου μέν τινα νόμον τοῦτό γε ἐμ-
φαίνει, καθ' ὃν ἡ φαντασία παντοςδήποτε ἔθνους πέρι-
κεν ἐνεργεῖν, τὰ πάντ' ἀνθρωποποιοῦσα, ἴδιαίτατα δὲ τὴν
τῶν Ἑλλήνων, οἵα περ μάλιστα ἐν τοῖς Ὁμήρου ἐπε-
σιν ἐκφαίνεται, ἐν οἷς γε οἱ θεοὶ Ἑλληνοπαίδων δίκην
ἀλλήλοις ἐρίζουσί τε καὶ ἀντιμάχονται. ἥκιστα γὰρ ἀν
ἡμεῖς βαθεῖάν τινα διάνοιαν τοῖς γε τοιούτοις ἐνορῶμεν,
τὴν ἔνδον φύσιν ἐκάστου τῶν θεῶν πρὸς ἀλλήλας συ-
άπτουσαν καὶ τὸ καθόλου ἐπιζητοῦσαν. πολλῷ δὲ μᾶλ-

κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἔαυτῶν χώρας (ὡς προείρηται μοι) τὸ τῶν
θεῶν ἐνδιαίτημα πρὸς βορρᾶν ἐποίησαν, ἀλλ' οὐκ ἀποβάλλει
μέντοι καὶ παράδοσίν τινα ἐκ τοῦ Ζενδικοῦ φύλου ὅρμηθεῖσαν
τὸ τοῦ Μορομάζου ἐνδιαίτημα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Βερεζατ
τιθέντων. Πῶς δ' ἂν ἔχοις πρὸς ταῦτα καὶ ἡ περὶ τῶν Ἄπερθο-
ρείων δόξα τῶν πάλαι; Θαυμασίως δὲ καὶ δ σοφὸς Βοίκχιος
ἐν τῷ καλλίστῳ πονήματι περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνα κοσμικοῦ
συστήματος ἔρμηνεύει δτι οἱ Ἑλληνες τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολὰς
δεξιὰ ἐκάλουν. Ἀλλὰ πρὸς δεξιὰν αἱ ἀνατολαὶ γίγνονται τῷ
πρὸς Βοξέραν τὴν δύνην τετραμμένω.

κγ'.

λον, ως είρηται μοι, τὰ Ὀμήρου ἔπη ἐνἀργῶς πάνυ
δηλοῖ μοι τὸ διαιρετικὸν ἔργον τῆς ἐλληνικῆς διανοίας.
“Ωστε τὴν μὲν πρώτην γνώμην τοῦ σοφοῦ Οὐελκέρου,
καθ' ἣν ὅσον ἀν τις τῷ χρόνῳ προσαναβαίνῃ, τόσῳ κα-
θολικωτέραν τὴν τοῦ Διὸς ἴδεαν ἀνευρίσκει πάνυ θαυ-
μάζομεν” (α) τὴν γε μὴν ἑτέραν ὅτι καὶ ἐπὶ Ὀμήρου τὸ
Ἐλληνικὸν ἐσωτερικήν τινα συνάφεταιν τῶν θεῶν πρὸς
ἄλληλους ἐκ νέου ἥρξατο ἐπινοεῖν, οὐ πάνυ σαφῶς ἔχο-
μεν νοῆσαι· τὸ γάρ νῦν ἔχον τοσόνδε μόνον νοοῦμεν,
ὅτι ἡ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τῶν θεῶν ὁμιλία πρὸς ἄλληλους
πάνυ ἐξωτερικὴ ὑπάρχει, ἀπαύγασμα τρόπον τινὰ τῶν
ἐν Τροίᾳ ἥρωων οὖσα, τοῦ Ἀγαμέμνονος ἡγεμονεύον-
τος. καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἔργον φαμὲν τῆς ἐλληνικῆς δια-
νοίας εἶναι. Εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς βαθεῖά
τις καὶ ἐσωτερικὴ συνάφεια πρὸς ἄλληλους ἐνἀργῶς
σκοπεῖται· ταύτην οὐ φαμεν ἔργον εἶναι τῆς ἐλληνικῆς
διανοίας, ἀλλὰ λείψανον καθολικωτέρας συναισθήσεως
τῆς παρ’ Ἐλλησι διαμερισθείσης. Βουλοίμεθα δ’ ἀν τοῦ-
το γε μάλιστα σαφῶς εἰπεῖν ὅτι ἐν πολλοῖς μυθολο-
γήμασι τῶν Ἐλλήνων τὰ Ἀσιατικὰ τοῖς ἐλληνικοῖς οὕτω
δὴ συνυφασμένα τυγχάνει, ώστε οὐ πάνυ εὔχερὲς ἀν
εἴη ἐκάτερα ἐκατέρων διαστέλλειν. καὶ ἐν τούτῳ τῷ
μυθολογήματι περὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δι-
αιτωμενων θεῶν, ώςαύτως· τὸν μὲν Ὀλυμπὸν ώς τῶν
ἀθανάτων ἐνδιαιτημα καὶ τὴν κυριωτάτην ἔννοιαν τὴν
ἐκάστῳ γε τῶν θεῶν οἶον ὑπόστασιν οὖσαν, παμπαλαίας
συναισθήσεως ἐκφάνσεις εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δ’ ἄλλα
ἀνθρωποις ὅτι τῶν θεῶν πάθη, ὅσα περ ἐν τοῖς Ὀμήρου

(α) ἔπιθι αὖθις τὸ ὑπομνημάτιον τῆς ΙΘ' σελίδος.

χδ'.

ἔπεσιν ἀδεται, ἐλληνικοῦ θήθους καὶ διανοίας οἵον ἐκμάγματα ἢ ἀλληγορήματα καὶ σύμβολα. Εἴ τις οὖν ἐθελήσειεν ἀνάλυσίν τινα τῶν τοιούτων ἐπιχειρῆσαι, οἷός τ' ἂν γένοιτο ἵσως ἴδεῖν, ὅσον ἢ τῶν Ἀσιατῶν καὶ τῶν ἐλληνικῶν προγόνων συναίσθησις τῆς τῶν ἐν Ἐλλάδες Ἐλλήνων διαφέρει. Ἰδιον γὰρ γνώρισμα τῆς πλαστικῆς τοῦ Ἐλληνικοῦ δῆμου διανοίας ἦν οὐ τὰ ὄμοια τοῖς ὄμοιοις συνάπτειν καὶ τὸ καθόλου ἐπιζητεῖν, ἀλλὰ τούναντίον καὶ τῶν καθόλου καθ' ἔκαστον ἀντιλαμβάνεσθαι.

Ἐτι δὲ τὰ Ὁμήρου ἔπη εὐφυές μὲν ἔθνος, χάριεν, ἐνεργὲς, ἀνδρεῖον καὶ ὅσα ἀλλα τοιαῦτα δηλοῖ μοι, ἀλλὰ καὶ ἔθνος ἀμωμένως τῶν ζητημάτων δλιγωροῦν, ἀπερ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐς τὰ μάλιστα θιγγάνει, ὅταν φύσει πως πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν φέρηται. Ὁ Αἰδης φέρειπεῖν, οἷος παρ' Ὁμήρῳ γράφεται ἔχει τι φρικαλέον καὶ ἀποτρόπαιον· σμερδαλέος γάρ, εὔρωεις, στυγερὸς (Ἰλ. Υ, 65.) λέγεται, ὡςπερ καὶ οἱ θάνατοι στυγεροὶ (Ὀδ. Μ, 341.), ζόφος ήερόεις, ἀτερπής χῶρος (Ὀδ. Α, 57, 94.)· πᾶσα ἡ περιγραφὴ, τὰ ἀλση τῆς Ηερσεφόνης, ὁ ἀσφοδελὸς λειμῶν, ὁ πυκνὸς ζόφος ὁ τὸν ρεγηλὸν χώρον ἀμφικαλύπτων ἐμποιοῦσι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν βαρυθυμίαν τινὰ ἀφατον καὶ ἀπελπισίαν. Ὁ σοφὸς Οὐέλκερός φησιν ὅτι ὁ ἐν Ὁδυσσείᾳ Αἰδης ὄμοιάζει, καθόλου εἰπεῖν, πρὸς τὸν τῶν ἀγρίων φύλων (Ἐλλην. θεολ. Τ. Α. σ. 804.). Ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ὁμηρικοῦ Αἰδευ, δι' ᾧ εἰςέρχονται αἱ ψυχαὶ πάντων ὄμοιῶς καὶ ἡρώων καὶ σοφῶν, θαλερῶν αἰζηῶν, παρθένων θ' ἀνδρῶν, ὅσαις ἀριστήων ἀλοχοὶ ἔσαν ἡδὲ θύγατρες, ἔγραφεν ἢ τῶν Ἐλλήνων φαντασία τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Δαντείου Αἰδου·

κε'.

Per me si va nella città dolente ;
 per me si va nell'eterno dolore ;
 per me si va per la perduta gente.

— — — — —
 Lasciate ogni speranza voi ch'entrate.

Αἱ ψυχαὶ τῶν δειλῶν βροτῶν ὡς καπνὸς ἐκπνεύσασαι,
σκιῇ εἴκελοι ἢ καὶ ὀνείρῳ, εἴδωλα, κάρηνα ἀμενηνὰ,
ἄνευ φρενῶν, ὡς νυκτερίδες τρίζουσαι καταπέμπονται
 ὑπὸ τοῦ ψυχοπομποῦ εἰς τὸν ζοφερὸν Αἰώνα ἄνευ ἐλπί-
 δος γλυκερᾶς τοῦ τυχεῖν τινὸς ἀνταμοιβῆς τῶν ἐνθάδε
 πεπραγμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν (Οὐελκέρου. ἔν. ἀν. σ. 819.).
 Καὶ τὸν ἀγλαὸν δ' ἐλληνόπαιδα Πάτροκλον τῇ φαντα-
 σίᾳ παριστάμενοι χαρίεντα, ἀνδρεῖον, γενναῖον μέ-
 χρι τῆς χθὲς ὄντα, ἀπελπισίᾳ καὶ λύπῃ βαρείᾳ περι-
 βαλλόμεθα ἀκούοντες, ὡς "Ομηρος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καθ'
 ὑπνον τῷ φιλτάτῳ Ἀχιλλεῖ ἐπιφανεῖσαν περιγράφει·

(Ιλ. Ψ,) Ἡλθε δ' ἐπὶ ψυχὴν Πατροκλῆος δειλοῖο,   ξε'.
 πάντ' αὐτῷ μέγεθός τε καὶ δύματα κάλ' εἰκυῖα
 καὶ φωνὴν, καὶ τοῖχ περὶ χροῖ εἴματα ἔστο.
 στῇ δ' ἦν ὑπὲρ κεφαλῆς, καὶ μιν πρὸς μῆθον
 ἔειπεν.

» εῦδεις, αὐτὰρ ἐμεῖο λελασμένος ἔπλευ, Ἀχιλλεῦ ;
 οὐ μέν μευ ζώοντος ἀκήδεις, ἀλλὰ θανόντος.   ο'.
 θάπτε με ὅττι τάχιστα, πύλας Ἀΐδαο περήσω.
 τῇλέ με εἴργουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων,
 οὐδὲ μέ πω μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν,
 ἀλλ' αὕτως ἀλάλημας ἀν' εὔρυπυλές Αἴδος δῶ.
 καὶ μοι δός τὴν χεῖρ', δλοφύρομαι· οὐ γάρ ἔτ' αὖτις οε'.
 νίσομαι ἐξ Ἀΐδαο, ἐπήν με πυρὸς λελάχητε.
 οὐ μὲν γάρ ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἔταίρων

βουλὰς ἔζομενοι βουλεύσομεν, ἀλλ' ἐμὲ μὲν κὴρ
ἀμφέχαντες στυγερὴ, ἥπερ λάχε γιγνόμενόν περ
καὶ δὲ σοὶ αὐτῷ μοῖρα, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, π'.
τείχει ὑπὸ Τρώων εὑηγενέων ἀπολέσθαι.

— — —
— ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς, τὸντε καπνός,
φύετο τετριψυῖα.

Αλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀχιλλέως ἡ ψυχὴ παραστᾶσα
ἐν Ἀδου τῷ Ὁδυσσεῖ,

Καὶ ρ' ὅλο φυρόμ. ἐνη ἔπεια πτερόεντα προσηύδα.
» Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὅδυσσεο,
σχέτλιε, τίπτ' ἔτι μεῖζον ἐνὶ φρεσὶ μῆσεχι ἔργον;
(Ὀδ. Α.) πῶς ἔτλης Ἄιδοςδε κατελθέμεν, ἐνθα τε νεκροὶ οὐο'.
ἀφραδέες ναίουσι, βροτῶν εἰδωλα καμόντων; »
« Μὴ δὴ μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμον' Ὅδυσσεο.
βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ,
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, τὸ μὴ βίοτος πολὺς εἶη,
ἡ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.   οπ'.

ὅτι δὲ τῶν γε τοιούτων οἱ "Ελληνες καὶ ἐν πολλῷ θ-
στέρῳ χρόνῳ οὐκ ἀπηλλαγμένοι ἦσαν, ἀλλ' ὡς ἔοικε
καὶ οὐκ ὀλίγον πρὸς ταῦτ' ἐθροοῦντο, ἐναργῶς πάνυ δ
ἴερὸς καὶ θεῖος τῷ ὅντι Πλάτων μαρτυρεῖ, εἰ μή τις
Πλάτωνα τηγάλλως λέγειν ὑπολαμβάνοι, ὅσα ἐν τῷ
τρίτῳ τῆς πολιτείας λέγει (σ. 386). Τὴν αὐτὴν δέ που
δόξαν περὶ τῶν τοιούτων εἶχον καὶ οἱ Λυρικοί. Σαπφὼ
μὲν γάρ (περὶ το 603 ἔτος π. Χ.) ἡ ὑπὸ τοῦ φύσει ἀ-
γνοῦ Οὐελκέρου ἀγνισθεῖσα πρὸς ἀπαίδευτον γυναικα
τάδε ἀδει·

χζ'.

ογ'. [θ'.].

κατθάνοισκ δὲ καίσῃ, οὐδ' ἔτι τις μναμοσύνα σέθεν
ἔσσετ' οὐδέποτ' εἰς ὕστερον· οὐ γάρ πεδέχεις βρόδων
τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφανῆς κήν 'Αἴδα δόμοις
φοιτάσεις πεδ' ἀμαύρων νεκύων ἐκπεποταμένα. (α)

Αλλαχοῦ δὲ ἀφελῶς μάλα λέγεται

πα'. [τ'.]

. . . 'Αποθναίσκην κάκον· οἱ θεοὶ γάρ
οὗτοι κεκρίκαισιν.

'Εκ δὴ τούτων ἐμφανῶς συνάγεται ὅτε τὸ χλέος καὶ ἡ
μνήμη τῶν ἀνθρώπων μόνη ἀφθαρτος παραμένει· ταῦτὸν
δὲ καὶ ὁ καλλιστέφανος Σιμωνίδης ὁ Κεῖος (556—467
π. Χ.) ὁ ἐν λυρικοῖς ἀβρότερα Πινδάρου ἄδων, οὐδὲ
Δανάη τὰς ἔαυτῆς τύχας τὰς τραγικὰς ἀποδυρομένη,
ὕψος μὲν καὶ ἀρμονίαν Πινδάρειον φαίνει, ἥθος δὲ καὶ
χάριν ἐμμελεστέραν τῆς Σακουντάλας καὶ τοῦ θείου
συναίσθησιν ἐφάμιλλον τῇ τοῦ Δάντου, ὁ τὴν Δανάην
ποιήσας Σιμωνίδης, τῆς τὸ περίλειμμα ὡς μέσος ἀδάμας

(α) Εἴκε τοίνυν κατὰ σμικρὸν τὰ πάντα τελειοῦσθαι καὶ
δὴ καὶ αἱ τῶν ἀνθρώπων δόξαι ἀλλαζει τε καὶ ἡ περὶ ἀνθρωπικῆς
ἀξίας· οἱ μὲν οὖν παλαιότατοι τῶν ἀνθρώπων τῇ ἑώμη καὶ
ἀνδρείᾳ τὸν ἀνθρωπὸν ἐτίμων· Σχπφῷ δὲ ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ Ξε-
νοφάνης μάλιστα ὁ Κολοφώνιος πρῶτος διαρρήνδην τὴν σοφίαν
ἀντὶ τῆς ἑώμης μέτρον τιμῆς εἰςάγεται. καὶ ἐν τούτῳ πάντες
οἱ πάλαι εἴστησαν, καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ὠςαύτως.
Ήμεῖς δὲ νῦν τὸν ἀνθρωπὸν κατὰ τὸ ἥθος καὶ τὴν συναίσθησιν
τιμῶμεν· διὸ δικαίως ἐν τις πολλάκις ἀγρότην καὶ ἀλιέα πολλῷ
μᾶλλον πολυμαθοῦς μὲν, ἀφίλου δὲ καὶ ὑπεροπτικοῦ τιμήσειν.

ζη'.

ἀπὸ τῆς αἰθριολαμποῦς κορυφῆς τῆς Ἑλλάδος ἐπιπρεπῶς πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου φλέγει, ὁ ἀοίδιμος Σιμωνίδης, ἡ γλυκεῖα ἡ ποθεινὴ ψυχὴ, παραπλησίως τῇ Σαπφοῖ περὶ τοῦ μέλλοντος ἄδει ὕδε.

'Ἐπικηδείων. Ζη'.

Ἄσθεστον κλέος οἵδε φίλη περὶ πατρίδι θέντες
κυάνεον θανάτου ἀμφεβάλοντο νέφος·
οὐδὲ τεθνᾶσι θανόντες, ἐπεὶ σφ' ἀρετὴ καθύπερθε
κυδαίνουσ' ἀνάγει δώματος ἐξ Ἀΐδεω.

"Ηκιστα δὲ τῆς Ὁμηρικῆς μούσης ὑπέρτερον φαίνεται καὶ τόδε, ὅπερ εἰς Ἀνακρέοντα ἐποίησεν.

ρις'.

Μοῦνος δ' εἰν Ἀχέροντι βρύνεται οὐχ ὅτι λείπων
Ἡέλιον, Λήθης ἐνθάδ' ἔκυρσε δόμων,
ἄλλ' ὅτι. . .

καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀνακρέων (560—490 π. Χ.), ἡ χρυσοῦ ἔαρος ἀγδὼν κωτίλη φωνῇ τὴν ζωθάλμιον τῆς Ἑλλάδος χάριν ἔτι καὶ νῦν λαλεῖ, ὡςπερ κίρχον γαμψώνυχα τὴν μνήμην τοῦ Ἄδου πτήσσει· νέφος τε ὑπομέρον τὴν ἀνθεμώδη τοῦ οἴνου κύλικα ἐπισκιάζει καὶ τὴν φίλην ψυχὴν ἐν μέσαις θαλίαις ἔνδον παχνοῦ ἄσμά τε χάριτος μὲν, ἀλλ' ἔρημον ἐλπίδος ἄδει τοιόνδε·

Πολιοὶ μὲν ἡμῖν ἥδη κρόταφοι κάρη τε λευκὸν,
χαρίεσσα δ' οὐκέθ' ἥδη πάρα, γηραλέοις δ' ὁδόντες.

Γλυκεροῦ δ' οὐκέτι πολλὸς βιότου χρόνος λέλειπται·
διὲ ταῦτ' ἀνασταλύζω θαμὰ τάρταρον δεδοικώς.

Ἄΐδεω γάρ ἐστι δεινὸς μυχὸς, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν κάθιδος· καὶ γάρ ἐτοῖμον καταβάντι μὴ ἀναβῆναι..

καὶ Θέογνις ὃς ὁ Μεγαρεὺς (περὶ τὸ 544 ἔτος π. Χ.) παραπλήσια περὶ τῶν τοιούτων ἀδει, καὶ οὗτος κατ’ ἀντίθεσιν πρός τὸν ἀσοφὸν·

σμγ'. *Καὶ ὅταν δνοφερῆς ὑπὸ κεύθεσι γαῖης
θῆς πολυκωκύτους εἰς Ἀτδαο δόμους,
καὶ προσωτέρω πάλιν λέγει.*

Ἔθη τερπόμενος παῖζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν
γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὡς τε λίθος
ἄφθογγος, λείψω δὲ ἐρατὸν φάσις ἡελίοιο,
φῶ. ἔμπης δὲ ἐσθλὸς ἐὼν ὄψομαι οὐδὲν ἔτι..

Οὐ μέν τοι γε ὄμοίως τῶν τοιούτων πέρι καὶ ὁ ἡδύφωνος κύκνος ἀδει, ὃς παρὰ πάντων ὄμολογεῖται τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια τετελεσμένος γεγονέναι, ἀπερ ἄγχιστα τῶν Διονυσίων εἶχετο καὶ εἰς Ὁρφέα (ἐν Θήβαις μάλιστα καὶ Ἐλευσῖνι) ἀνεφέρετο, ὡς ἀξιολογώτατα ὑπὸ τῶν παλαιῶν μαρτυρεῖται. (τὴν δὲ τοῦ Διονύσου λατρείαν καὶ αὐτὸς ὁ Σελλέριος ἐξ ἀνατολῶν εἰς Ἑλλάδα ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ κομισθῆναι ὄμολογεῖ.) (α). Ὡδέ πως γὰρ τὰ Ἐλευσίνια ὁ θεῖος Πίνδαρος (518—442 π. Χ.) γεραίρει

(α) Ἐπιθεὶ Πλάτ. Πρωταγ. σ. 316. Δ. κ.φ.ζ. — Ἰστορ. τῆς Ἑλλ. ποιήσ. ὑπὸ Βοδίου. Τ. Α, σ. 150, 153 κ.φ.ζ. — Ἐλλην. μυθολ. Πρελλερίου Τ. Α. σ. 593. — Βρανδισίου Ίσ. τῆς Ἑλληνορωμ. φιλοσ. Τ. Α. σ. 55, καὶ οἱ παλαιότεροι λυρικοὶ Ἱβυκος καὶ Πίνδαρος καὶ οἱ τραγικοὶ ἀποκαλεῦσι τὸν Ὁρφέα δνομακλυτὸν, εὔχινητον, χρυσάορχ, ἀοιδῶν πατέρα. — Πρβλ. καὶ Βερνάρδυος Ἰστορ. τῶν παρ’ Ἑλλησι λεκτ. τεχνῶν. Τ. Α. σ. 414 τῆς γης ἐκδ. τὰ ἐπὶ Πεισιστράτου συγχυθέντα δῆλον ὅτι ὄμοιστητά τινα πρὸς ἄλληνα παρέσχεν.

λ'.

Θρήνων. Η. (ρθ').

Οὐλεῖος ὅτις ἴδων ἐκεῖνα κοῖλαν
εἶσιν ὑπὸ χθόνας· οἵδεν μὲν δίου [καῖνος] τελευτὰν,
οἵδεν δὲ Διόςδοτον ἀρχάν. (α)

Ἐκ γε μὴν τῶν ἔπομένων ἐκλάμπει τὸ πρῶτον ἢ τε
τῆς ψυχῆς ἀθανασία, ὡςπερ θαλπνὴ ἀκτὶς τὸν ἀνθρωπον
ζωοποιοῦσα καὶ ἡ σεμνὴ ἴδεα τῆς ἀΐδίου Θέμιδος, δίκην
μὲν τοῖς πονηροῖς ἐπιτιθείσης, χάριν δὲ τοῖς ἀγαθοῖς
ἀποδιδούσης.

Θρήνων Δ'. (ἢη'). (β)

Οἷς δὲ Φερσεφόνα ποιεῖν παλαιοῦ πένθεος

(α) Σκόπει ὡς ἀτελέστερον ταῦτα φένει ὁ τὴν Δήμητραν
ὑμνῶν ποιητής· φησὶ δ' ὅτι ἡ Δημήτηρ ἐδειξε θεμιστοπόλοις
θασιλεῦσι

δρησμοσύνην θ' ἵερῶν, καὶ ἐπέφραδεν ὅργια πᾶσιν,
σεμνὰ, τὰ τ' οὔπως ἔστι παρεξίμεν, οὔτε πυθέσθαι,
οὔτ' ἀχέειν· μέγα γάρ τι θεῶν ἄγος ἵσχανει αὐδήν.

υπ'. Οὐλεῖος, θειάδ' ὅπωπεν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων·
ὅς δ' ἀτελής ἵερῶν, ὃς τ' ἔμμορος, οὔποθ' δυοῖην
αἴσαν ἔχει, φθίμενός περ, ὑπὸ ζόφῳ εὔρωεντι.

(β) Εὔρηται δὲ τὸ χωρίον ἐν Μέμνωνι (σ. 81.), ὅπερ Σω-
κράτης ὠδέ πως εἰςγεῖται λέγων· «ἀκήκοα γάρ ἀνδρῶν τε
καὶ γυναικῶν σοφῶν περὶ τὰ θεῖα πράγματα, λόγον ἀληθῆ καὶ
καλὸν λεγόντων.—Οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν
ἱερειῶν, ὅσοις μεμέληκε, περὶ ὧν μεταχειρίζονται λόγον οἵοις
τ' εἶναι διδόναι· λέγει δὲ καὶ Πίνδαρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν
ποιητῶν, ὅσοις θεῖοι εἰσιν· οἱ δὲ λέγονται, ταῦτα ἔστιν· ἀλλὰ
σκόπει, εἴ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν. φάσι γάρ τὴν ψυχὴν τοῦ

λα'.

δέξεται, ἐς τὸν ὅπερθεν ἄλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει (α)
ἀνδιδοῖς ψυχὰς πάλιν.

ἐκ τῶν βασιλῆς ἀγαυοὶ καὶ σθένεις κρατιπνοὶ σοφίᾳ τε
μέγιστοι

ἄνδρες, αὔξοντ'. εἰς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἡρωες ἀγνοὶ^{τε}
πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται. (β)

'Εξ ἀδήλων εἰδῶν ρλ'. (ρῆδ'). (γ)

Γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος συναορτεῖ
ἔλπις, ἢ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυρίερναι.

ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, δὲ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι (πρᾶλ. Φαίδωνα σ. 71 κφξ.), ἀπόλλυσθαι δὲ οὐδέποτε. δεῖν δὴ διὰ ταῦτα ὡς ὁσιώτατα διαβίωναι τὸν θίον.» Τούτοις ὁ Θεῖος Πλάτων συνάπτει τὸ περὶ τῆς ἀναμνήσεως δόγμα.

(α) Ἔννέα ἥμέρας περιεπλανᾶτο ἡ Δημήτηρ, ἔννέα ἥμέρας ἐτελεῖτο καὶ τὰ μυστήρια. Πρελλερίου Ἑλλ. μυθολ. Τ. Α. σ. 596.

(β) Δῆλον δέ τοι ταῦτα γε ἐκ τῶν ἐν τῇ φύσει γιγνομένων τὸ πρῶτον ὅρμήθη ἐκ τῆς ἀνακυκλήσεως γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς πάντων τῶν αἰσθητῶν (ἔπιθι καὶ Βοδίου ἴστ. τῆς Ἑλλ. ποιήσ. Τ. Α. σ. 155 ἐδ. γ'). ἡ Ἀσιατικὴ γὰρ ἀγριότης ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς χάριτος καὶ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος εύμουσίας ὡς εἰπεῖν δαμασθεῖσα (εἰ καὶ ὀργιασμός τις καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἔμεινε. Πρελλερίου Ἑλλ. μυθ. Τ. Α. σ. 599.), παρὴγαγεν ὡς ἔοικε ταῦτα τὰ σεμνὰ διδάγματα. ὅμολογητέον μέντοι δτι ἐκ τῆς τεραστίας ἐκείνης τῶν Ἀνατολιτῶν φυσιολατρείας αἱ σεμνότεραι ἰδέαι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν παρ'. Ἑλλῆσι προσκυψκν. Οἱ δὲ μῆθοι τῆς Δημητρος καὶ Περσεφόνης ὑπῆρχεν τότης ἐφ' Ὁμήρου τε καὶ Ήσιόδου (Πρελλερ. Τ. Α. σ. 593). ἐν ὑστέρῳ μέν τοι χρόνῳ μᾶλλον ἀναπτυχθείσεις εἰκὼν κατέστη πραγμάτων θειοτέρων.

(γ) Καὶ τοῦτο τὸ χωρίον παρὰ Πλάτωνι εὑρήσεις ἐν Πολιτείᾳ Λ, σ. 230, Ε.

'Ολυμπιονικῶν. β.

Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ ὁ θεῖος Πλάτων φησὶν ἐν
Φαιδρῷ (σ. 249.)· «Εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸν, ὅθεν ἦκει ἡ
ψυχὴ ἔκάστη, οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων· οὐ γὰρ πτε-
ροῦται πρὸ τοσούτου χρόνου, πλὴν ἡ τοῦ φιλοσοφῆ-
σαντος ἀδόλως ἡ παιδεραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας·
αὗται δὲ τρίτη περιόδῳ τῇ χιλιετεῖ, ἐὰν ἔλωνται τρὶς ἐ-
φεξῆς τὸν βίον τοῦτον, οὕτω πτερωθεῖσαι τριτοχιλιοσφ-
έτει ἀπέρχονται. αἱ δὲ ἄλλαι, ὅταν τὸν πρῶτον βίον
τελευτήσωσι, κρίσεως ἔτυχον· κριθεῖσαι δὲ αἱ μὲν εἰς τὰ
ὑπὸ γῆς δικαιωτήρια ἐλθοῦσαι δίκην ἐκτίγουσιν, αἱ δὲ

(x)

Theta'ngwun γ'. (75').

ψυχαὶ δὲ αἰσθέων ὑπουράνιοι
γαίᾳ πωτῶνται ἐν ἀλγεσι φονίοις
ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν· (πρᾶλ. Πλάτ. Φείδ.)
εὐσεθέων δὲ ἐπουράνιοι γάοισαι
μολπαῖς μάκαροι μέγαν κείδοντες ἐν ὕμνοις.

Wissen. Fragmentum suspectum. Καὶ Βρανδίσιος ὠρεύτως.
T. A. σ, 88. f.)

λγ'.

εἰς τοῦ οὐρανοῦ τινα τόπον ὑπὸ τῆς δίκαιης κουφισθεῖσαι διάγουσιν ἀξίως, οἷς ἐν ἀνθρώπου εἶδει ἐβίωσαν βίου. τῷ δὲ χιλιοστῷ ἀμφότεραι ἀφικνούμεναι ἐπὶ κλήρωσέν τε καὶ αἵρεσιν τοῦ δευτέρου βίου, αἱροῦνται, ὃν ἂν ἐθέλῃ ἔκάστη.» πρᾶλ. καὶ πολιτ. I. σ. 615, A.—

Ταῦτα δὲ ὑπομιμήσκει τὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν Εὔτερπῃ, (ρχγ'). λέγοντος ὡδε· «πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶον ἀεὶ γινόμενον ἐξδύεται· ἐπεὰν δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινὰ, αὗτις ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐξδύνειν· τὴν περιήλυσιν δὲ αὕτη γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι. Τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἐλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἴδιῳ ἑωὗτῶν ἔόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.» (α).

Ταύτην δὲ τὴν τρισχιλιετῆ περίουδον ἀναφέρει ὁ περίπυστος Αἰγυπτιολόγος Λέψιος εἰς τὴν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τοῦ Φοίνικος λεγομένην τρισχίλια γὰρ ἔτη τῇ μεγάλῃ τοῦ φοίνικος περιόδῳ (πεντακοσίων τε καὶ χιλίων ἑτῶν) δις λαμβανομένῃ ἐξισοῦται, ἢν περ ὁ Πλάτων εἰς τρεῖς ἄλλας ἐλάσσονας περιόδους διεῖλεν, ἐκ χιλίων ἑτῶν ἔκάστην συγκειμένην. Χίλια δ' αὖ ἔτη τῇ σμικρᾷ τοῦ φοίνικος περιόδῳ (ἑτῶν πεντακοσίων) δις

(α) Οἱ δ' ἀν τάγε τοιαῦτα μέλη, ἐπίτω τὰ παρὰ τῷ σοφῷ Βαιρίῳ ἐν τῇ ἀξιαγάστῳ ἐκδόσει (64) τοῦ Ἡροδότου εἰρημένα. —Καὶ Guigniaut, Religions de l'antiquité. I, 2. pag. 882. καὶ τοῦ σοφοῦ Αἰγυπτιολόγου Rosellini, Monumenti civili III, pag. 301.

γ'.

λέ.

λαμβανομένη ἐξισοῦται. Περὶ μὲν οὖν τούτου τοῦ φοίνικος τάδε ὁ χρυσός· Ἡρόδοτος ἀφηγεῖται (ἐν Εὐτέρπῃ, ογ'). «Ἐστι δὲ καὶ ἄλλος ὅρνις ἵρὸς, τῷ οὖν οὐρα Φοίνιξ· ἐγὼ μέν μιν σὺν εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾶς σφι διὰ ἐτέων, ὃς Ἡλιουπολῖται λέγουσι, πεντακοσίων. φοιτᾶν δὲ τότε φασί, ἐπεάν οἱ ἀποθάνη ὁ πατήρ. »Ἐστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ παρόμοιος, τοσόςδε καὶ τοιόςδε τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόχομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρὰ (οἵτινες καὶ αἱ τοῦ Ἡλίου ἀκτῖνες φαίνονται). ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος καὶ τὸ μέγαθος. τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες· ἐξ Ἀραβίης (τοῦτ' ἔστιν ἐξ Ἀνατολῶν) ὄρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἥλιου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα καὶ θάπτειν ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἵρῳ. κομίζειν δὲ οὗτῳ πρῶτον τῆς σμύρνης Ὁδὸν πλάσσειν, ὃσον τε δυνατός ἐστι φέρειν· μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπειρηθῇ, οὗτῳ δὴ κοιλήναντα τὸ ωδὸν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸν ἐντιθέναι, σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο, κατ' ὅτι τοῦ ωοῦ ἐγχοιλήνας ἐγέθηκε τὸν πατέρα· ἐξκειμένου δὲ τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τωύτῳ βάρος. ἐμπλάσαντα δὲ κομίζειν μιν ἐπ' Αἴγυπτου ἐς τοῦ Ἡλίου τὸ ἱρόν.»

Καὶ πολλοὶ δὲ τῶν μεταγενεστέρων συνάδουσι μὲν τῷ Ἡροδότῳ τὸν τῆς ἐπιφοιτήσεως χρόνον τοῦ φοίνικος διὰ πεντακοσίων ἐτῶν γιγνόμενον ἐπιμαρτυροῦντες· ἀφίστανται μέντοι ἐκείνου, καθ' ὅσον περ οὗτοι αὐτὸν φασι τὸν μέλλοντ' ἀποθανεῖσθαι φοίνικα φοιτᾶγε· κατακαύσαντα δὲ ἐαυτὸν ἐν εὔόσμοις θυώμασι, πάλιν αὖθις ἐκ τῆς σποδοῦ ἀναγεννᾶσθαι ἐν εἶδει μὲν σκώληκος ἀργυροφέου τὸ πρῶτον, εἴτα δ' εἰς ὅρνιν μεταβαλόντα, τῇ

λε^τ.

τρίτη ἡμέρᾳ ἀκμαῖον ἀναφαίνεσθαι καὶ αὗθις εἰς τὰ πρὸς
ἀνατολὰς ἥλιου οἰκία σητα αὐτῷ ἐπανίπτασθαι. "Ἐνιοι
ὅτι τῶν χριστιανῶν συγγραφέων (Γρηγόριος ὁ Ναζιαν.
— Ἀμβρόσ.) ἔχρωντο συχνάκις τῷ λογίῳ τούτῳ ὡς
εἰκόνι τῇ κατ' ἀποδείξει τῆς ἐκ νεκρῶν τοῦ ἀνθρώπου
ἀναστάσεως.

Φανερὸν δὲ ὅτι τοῦτο τὸ ἀφήγημα οὐδὲν ἄλλο τυγ-
χάνει ὃν τὴν ἄλληγορία τις ἀστρονομικὴ παραπλησία τῷ
ἀστρονομικῷ μύθῳ τῷ περὶ τῆς κυβείας Ἐρμοῦ τε καὶ
Σελήνης. καὶ μὲν δὴ ὁ Φοίνιξ οὐδὲν ἄλλ' τὴν χρονικῆς πε-
ριόδου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀνακυκλουμένων σύμβολον
ὑπάρχει, οὕγε τὴν ἔννοιαν, καθόλου εἰπεῖν, οὐ πάμπαν τοὺς
συγγραφεῖς διαπέφευγε (εἴ γε τὸν παρὰ πολὺ χρυσοῦν
Ἡρόδοτον ἐξέλοις), οἵτινες τοῦ μύθου μνείαν ποιοῦνται.
ἔνιοι δ' αὐτῶν καὶ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ τὴν ἔννοιαν τοῦ συμ-
βόλου ἕκανῶς ἀποδιδόσιν (α).

Οὐσιώδεις δὲ χαρακτῆρες τοῦ διηγήματος οἶδε εἰσίν.
τό τε ὄνομα καὶ τὸ εἶδος τοῦ φοίνικος, τὴν ἀναβίωσις
καὶ τὴν ἐξ ἀνατολῶν ἔλευσις καὶ ὁ τόπος, ἐν τῷ γε
ἀναβιώσκεται, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἡλιουπόλεως καὶ τέ-
λος ὁ πεντακοσίων ἑτῶν βίος αὐτοῦ. Τὸ μὲν οὖν ὄνομα

(α) Συνεσ. σ. 49. ἔκδ. Pet. 1612. «σπανιώτερον δὲ δήπου
τὸ γένος τῶν τοιούτων ψυχῶν, τὴν τοῦ Φοίνικος, τὸν τὰς πε-
ριόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι. Νόννος, Διονυσ. Μ', 394 κ.φ.ξ.

καὶ ξύλα κηρώεντα φέρων γαμψώνυχι ταρσῷ
χιλιετῆς σοφὸς δρονίς ἐπ' εὔδημῳ σέο βωμῷ,
φοίνιξ, τέρμα βίοιο φέρων αὐτόσπορον ἀρχὴν,
τίκτεται, ἵσσο τὸ ποιό χρόνον παλινάγρετος εἰκὼν,
λύσας δὲ πυρὶ γῆρας ἀμείβεται ἐκ πυρὸς ἥβην.

λεῖ.

τοῦ ὄρνέου φοίνιξ φανερὰν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ τοῦ δένδρου, φοίνιξ· τοῦτο δ' αὖ, ὡςπερ φοίνιξ ἢ πορφύρα, καὶ φοίνιξ ὅργανον μουσικὸν καὶ εἶδος φυτοῦ φοίνιξ πάντα ἀναφορὰν ἔχει εἰς τὸ ἑθνικὸν ὄνομα φοίνιξ καὶ γὰρ τὸ τῶν Φοινίκων ἔθνος καὶ Φοινίκη ἢ χώρα αὐτῶν τὰ ἄρτε λεχθέντα παρῆγε καὶ εἰς τοὺς "Ελληνας τὸ πρῶτον ἐχόμεσεν. "Ηντινα μέντοι ἔννοταν τὸ κατ' ἀρχὴν τοῦτο ὄνομα (Σημεικὸν ἵσως δν) εἶχεν, πάμπαν ἀδηλον, ὡς ἂν τις καὶ περὶ τῶν πλείστων ἑθνικῶν ὄνομάτων εἴποι. ἀδηλότερον μέντοι ὑπάρχει εἶπερ φοίνιξ τὸ κατ' ἀρχὴν φοινικικὸν ὄρνεον, ὡς ἐξ Ἀραβίας, ἐνθα οἱ Φοίνικες πρότερον ὠχουν, δρμηθὲν ἢ τὸ τῶν δένδρων φοινίκων ὄρνεον μᾶλλον ἐδήλου. Πλίνιος μὲν γὰρ φοίνικα τὸν ὄρνιν κατά τι εἶδος φοίνικός φησι κεκλησθαι ἐν τῇ κάτῳ Αἰγύπτῳ φυομένου· τοῦτο δὲ τὸ δένδρον ἀμαθνήσκοντες τῷ ὄρνιθι μαραίνεσθαι καὶ ἐξ ἑαυτοῦ πάλιν αὖθις ἀναφύεσθαι (α). κτέ.

'Αλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἱερογλυφικῶν ὥσαύτως ὁ τοῦ φοίνικος κλάδος σύμβολόν ἐστι τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τῶν χρονικῶν περιόδων. Αἰγυπτιαστὶ δ' ἐκαλεῖτο ὁ φοίνικος κλάδος Βάτι, ἐξ οὗ τὸ ἑλληνικὸν Βάτις ἐσχηματίσθη, ὡςπερ Ὁραπόλλων τε καὶ ἄλλοι κέχρηνται. (Ὁραπ. Α, γ'. — Πορφύρ. περὶ ἐγκρατ. Δ, Ζ'.) δ αὐτὸς δέ φησιν ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ παρ' Αἰγυπτίοις Βάτι ἐκέκλητο, ὃ δὴ καὶ τὰ ἱερογλυφικὰ ἐπιμαρτυρεῖ, ἐν οἷς ἡ ψυχὴ Βε καλεῖται.

(α) H.N.XIII. 9 : Mirumque de ea (palmae specie Syagro) accepimus, cum Phoenice ave, quae putatur ex hujus palmae argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex se ipsa.

ἐξωγράφουν δὲ συνήθως οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ψυχὴν ὡς ὅρνεον κεφαλὴν πολλάκις δὲ καὶ χεῖρας ἀνθρώπου φέρον.

Ἐσικε τοίνυν καὶ ὁ φοίνιξ ὡς σύμβολον ψυχῆς ἐξειληφθαί τῇ περιελεύσει ἀγνισθείσης, ὡςπεροῦν καὶ ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως πάντων τῶν δόκτων δόξα τῷ περὶ μετεμψυχώσεως δόγματι ἀγχιστα συνηφθαί (α). τοῦτο δὲ ὑπεμφαίνουσι καὶ αἱ παρὰ τῷ Ὡραπόλλῳ ἔρμηνεῖαι,

(α) Καὶ δὲ μῆθος ὁ περὶ Ἀδώνιδος ἀλληγορίᾳ μὲν πάντως τὸν γιγνομένου τινὸς τῶν ἐν τῇ φύσει, τὴν φθίσιν τὴν ἀνακύκλωσιν τῆς ἔαρινθς τὴν ὄπωρινθς δύος ὑποσημαίνων. ἀλλ' ὁ ἀνθρωπὸς ἐνεῖδεν αὐτῷ καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἔχυτοῦ ματαιότητος καὶ ταχείας ἀπομαράνσεως, καθάπερ καὶ ὁ προφήτης ἄδει «ἀνθρωπὸς ὃς εἰ γόρτος αἱ τριμέραι αὔτοῦ, ὃς εἰ ἀνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσεις» διτι πνεῦμα διηλθεν ἐν αὐτῷ καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ οὐκ ἐπιγνώσεται ἔτι τὸν τόπον αὔτοῦ.» (Πέτρ. Ἐπιστ. α', 24. καὶ Ἰακ. α', 10. — ἔπιθι τὴν χαριεστάτην δικτριβὴν «περὶ Ἀδώνιδος» Βρουγάριου, ἐτέρῳ περιώνυμου Αἰγυπτιολόγου.). Μέσαντως καὶ ὁ περὶ Δῆμητρα καὶ Περσεφόνην μῆθος περὶ τῶν ἐν τῇ φύσει γιγνομένων τὸ πρῶτον ὅν, ὕστερον εἰκὼν ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατέστη, τὴν παρὰ τοῖς πάλαι ἀνθρώποις πολλῶν ἔνεκα λόγων ὡς περιέλευσις καὶ πλάνη τοις ὡς μετεμψύχωσις ἐνοήθη. ταῦτὸν δ' ἀν τις εἶποι καὶ περὶ τοῦ φοίνικος, ἀποκατάστασιν τοῦ Ἦλιου εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ ὄριζοντος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸ πρῶτον σημαίνοντος τὴν ὑπαίνισσομένου, ὕστερον μέντοι καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν τῇ περιελεύσει κεκαθαρμένην ἐστήματε. φιλεῖ γάρ πως τὸ ἀνθρώπειον, οἷον δὴ τέκος καὶ αὐτὸ τῆς φύσεως ὅν, πάντα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ φύσει πρὸς ἔκατὸ ἀναφέρειν, ὅτε μὲν προλήψεσι καὶ δειτιδαιμονέχις γοητευόμενον, ὅτε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας φύσει πως ἀπτόμενον.

καθ' ἃς ὁ φοίνιξ ψυχὴν ἐπὶ γῆς πολὺν χρόνον διατρέ-
βουσαν σημαίνει, ἔτι δὲ καὶ τὸν χρονίως ἀπὸ ξένης ἐπι-
δημοῦντα. ('Ωραπόλλωνος Ἱερογλυφικῶν Α, λδ'. λε').

Καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων δὲ πάλαι ήδη ὕρνις τις ὡς
φοίνιξ ἔνωγραφημένος εὑρηται, λόφον μὲν τὸν πάσαις
ταῖς περιγραφαῖς κοινὸν ὑπάρχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
φέρων, δύο δ' ἀνθρώπου χεῖρας, ὡςπεροῦν καὶ τὸ πρό-
σθεν λεχθὲν ὕρνεον ὡς ψυχῆς σύμβολον, ἵκετευτικῶς
ἀνίσχων.

Εἴ τις οὖν ἐθελήσειε τοῦτον τὸν πάγκαλον ἀστρονο-
μικὸν μῆθον ἐρμηνεῦσαι, εὐλόγως ἂν εἴποι ὅτι ή μὲν τοῦ
Φοίνικος ἀναγέννησις ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ή τοῦ πατρὸς σπο-
δοῦ τὴν περιέλευσιν σημαίνει τῶν χρονικῶν περιόδων
τὸ δὲ θυνήσκοντα τὸν φοίνικα εἰς τὸ ὠδὸν αὗθις ὑπει-
δύνειν τὴν παλαιτάτην τῶν Αἰγυπτίων δόξαν ὑπαινίσ-
σεται, ήνπερ περὶ τοῦ κόσμου εἶχον ὅτι ἐξ ὧν τὸ πρῶ-
τον προῆλθε. Τὸ δὲ τὸν ὕρνιν ἐξ Ἀνατολῶν οἵτοι ἐξ
Ἀραβίας τε καὶ Ἰνδικῆς ὅρμασθαι, ὅθεν καὶ ὁ ήλιος
καθ' ήμέραν ἐν Αἰγύπτῳ ἀνίσχει καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἡλίου
ἱερόν τὸ ἐν Ἡλιουπόλει ἐπιφοιτᾶν ἱκανῶς πάνυ ἐμφαί-
νει ὅτι ταυτὴν τὴν τοῦ φοίνικος περίοδον ὡς αὐτῷ τῷ
Ἡλίῳ ἐγγύθεν προσήκουσαν ὑπελάμβανον. Ἡλίου γὰρ
σύμβολον δ' ὕρνις οὗτος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὡραπόλλωνος (Α,
λδ'.) ρητῶς ἀποκαλεῖται. Πλίνιος δὲ λέγει (X, 2) ὅτι
ἱερὸς τῷ Ἡλίῳ δ' ὕρνις ην, ὡςαύτως καὶ ὁ Τάκιτος.
Ἐοικε δὲ καὶ δ' διὰ τοῦ πυρὸς θάνατος (ὅν Ἡρόδοτος
οὕπω ἐγίγνωσκεν) εἰς τὸν τοῦ Ἡλίου ὕρνιν ἀναφορὰν
ἔχειν. Φαίνεται δὲ τοῦτο τὸ ἀλληγορικὸν ἀφήγημα ἐκ
τῶν ἐν Ἡλιουπόλει ἱεροφαντῶν προεληλυθός. καθιέρω-
σαν δὲ ἐν τῷ τοῦ Ἡλίου γαῶν καὶ ἴδιον ἱερὸν τῷ φοίνικι,

ὅπερ ἦδη Ραμψῆς ὁ βος πολλοῖς ἀναθήμασιν ἐκόσμησεν,
ῶςπου Ἐρμαπίων μαρτυρεῖ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἔρμηνείᾳ ἐνὸς
τῶν ἐν Ἡλιουπόλει ὀβελίσκων. Οὗτος δὴ ὁ ἐν Ἡλιου-
πόλει τῶν ἱεροφαντῶν σύλλογος ὄνομαστὸς πάνυ ἐπὶ^{πανταχού}
σοφίᾳ ἐγένετο ὡςπερ καὶ Ἡρόδοτός φησι [Εὐτ. γ'.], λέ-
γων ὅτι «οἱ Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι
λογιώτατοι» τούτοις δ' εἰς λόγων κοινωνίαν ἥλθον
Πυθαγόρας τε καὶ **Πλάτων** καὶ **Εὔδοξος** δὲ **Κνίδιος**.

Ἡρόδοτος δ' ἐν Εὐτέρπῃ (ρμβ'). λέγει καὶ τάδε ὑπὸ^{πανταχού} πολλῶν σοφῶν πολλαχῶς ἔρμηνευθέντα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι
«τετράκις ἔλεγον ἐξ ἥλιθέων (α) τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι (β).
ἔνθα τε (γάρ) νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δὲς ἐπανατεῖλαι·
καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δὲς καταδῦναι.» Ταῦτα
δ' οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἡ δὲς γενομένην τοῦ ἥλιου ὅλο-
σχερῇ ἀνακύκλησιν ἦτοι ἐπανατολὴν ἐν τῷ αὐτῷ σημείῳ
τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐν τῷ αὐτῷ
χρόνῳ καὶ εἰς ταύτὸν τῷ πολιτικῷ ἐκαυτῷ συνελθοῦ-
σαν. ἔχει δὲ σχέσιν τινὰ ταῦτα πρὸς τὴν Σωθιακὴν πε-
ρίοδον ἢ τὸν κυνικὸν ἐνιαυτὸν καὶ τὴν τοῦ φοίνικος πε-
ρίοδον. Ἔσικε δὲ ἡ ἀστρολογικὴ ἐκείνη καὶ συμβολικὴ
λέξις ἔχ παλαιτάτου χρόνου ὅρμηθηναι, μόνοις τοῖς
ἱεροφάνταις καταληπτὴ ὑστερον οὖσα. Παρὰ δὲ τοῖς
ἔξωθεν μῆθος ἐπέπλαστο, οἷον καὶ παρ' Ἡροδότῳ εὑρί-
σκομεν. Άλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν εἰς-

(α) Ήτοι ἔξω τῶν εἰωθότων σημείων τοῦ ὅρίζοντος. ἐπιθυ-
τὰ τοῦ σοφοῦ Letronne. Mém. de l'Acad. des inscript.
XII, 2 p. 406.—

(β) Σοφώτατός τις ἀνὴρ ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ ἀνατεῖλαι, ἀνα-
στῆναι, ὅπερ ἵστως οὐκ ἀναγκαῖον.

μ'.

ηγμένον τὸ λόγιον ὄρῳμεν. Καὶ γὰρ ὅσα ἐν τῷ Πολιτικῷ ὁ Πλάτων τὸν δένον εἰςάγει ἀφηγούμενον, οὐκ αὐτὸς ἐποίησεν, ἀλλὰ κατὰ παράδοσιν παρέλαβεν. Καὶ γὰρ καὶ Εὐριπίδης περὶ τοῦ αὐτοῦ ὕδε πως λέγει· (ἐν 'Ορες: στίχ. α'. χφξ.)

ὅθεν ἔρις τότε πτερωτὸν
ἄλιου μετέβαλεν ἄρμα
τὰν πρὸς ἐσπέραν κέλευθον
οὐρανοῦ προςαρμόσασα
μονόπωλον ἐς ἀῶ·
ἐπταπόρου τε δρόμημα Πελειάδος
εἰς ὄδὸν ἄλλαν Ζεὺς μεταβάλλει. (α)

Λέγει δὲ Πλάτων ἐν Πολιτικῷ (σ. 268, Ε, χφξ.) τάδε· «*Ὕν τοίνυν καὶ ἔτι ἔσται τῶν πάλαι λεχθέντων πολλά τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν Ἀτρέως τε καὶ Θυέστου λεχθεῖσαν ἔριν φάσμα.* — — τὸ περὶ τῆς μεταβολῆς δύσεώς τε καὶ ἀνατολῆς ἥλιου καὶ τῶν ἄλλων ἀστρων, ὡς ἄρα ὅθεν μὲν ἀνατέλλει νῦν, εἰς τοῦτον τότε τὸν τόπον ἐδύετο, ἀνέτελλε δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου τότε δὲ δὴ μαρτυρήσας ἄρα ὁ θεὸς Ἀτρεῖ μετέβαλεν αὐτὸς ἐπὶ τὸ νῦν σχῆμα.» Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ὡςπερ καὶ παρ' Ἡροδότῳ κατὰ λέξιν ἐκλαμβάνεται· ὅτι μέντοι ὁ Πλάτων τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀφηγήματος ἔννοιαν εὖ πάνυ μεμυημένος ἦν, ἵκανῶς που δηλοῖ ἡ τε χρῆσις, ἣνπερ αὐτοῦ πεποίηται καὶ ἡ συνάφεια μετὰ τῆς τοῦ Κρόνου βασιλείας καὶ τῶν Γηγενῶν.

(α) *Hygin. fab. 88 ob id scelus etiam sol currum avertit.*